

Oratio Theologo-Politica De Quaestione Non Ignobili ... An in Republica Christiana a magistratu politico, salva conscientia, plures quam una tolerari queant religiones?

Rostochii: Imprimebat Joachb. Pedanus, MDCXIX.

<https://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn173667871X>

Druck Freier Zugang

Ingl.

D. Rüd.
R.-U.-theol. 1619. Tarnow, Johann/a

O R A T I O

THEOLOGO-POLITICA.
DE QUÆSTIONE NON IGNOBILI
& hoc mundi tempore maximè necessariâ:

An in Republica Christiana à
magistratu politico, salvâ conscientia,
plures quàm una tolerari queant
religiones?

Q U A M

A D F I R M A T I V E

In inclutæ Rosarum Academia,

Censente & approbante,

V I R O

Admodum Reverendo, Excellentissimo atq; Clarissimo,

JOHANNE TARNOVIO SS. Theol.

Doct. Profess. & p. t. facultatis Theol. spectabili

D E C A N O,

Acroaterio majori recitabat,

Decembris 4. die, hor. 9. matut.

DANIEL RHUEL Nurnbergæ - Neomarchicus

S S. Theol. Studiosus.

Lucas Osiander sup. Act. 17. p. 400. 2.

*Prestat homines aliquos inter se dissentire, quàm multa hominum millia in falsa
religione in æternum gehennæ incendium precipitari.*

R O S T O C H I I

Imprimebat Joach. Pedanus, Anno decurrente M. DC. XIX.

VIRIS

Excellentissimo, Clarissimo nec non

Experientissimo

PETRO VOLRADO Utriusq; medi-
cinæ Doctori solertissimo, & Stargardiæ Pomer.
Archiatrum vigilantissimum agenti,

NEC NON

Reverendis ac Clarissimis

M. FRIDERICO TROIANO, } Stargardianarum Pomer. anima-
rum, Illi ad D. Johannis & in-
monasteriali templo Pastori; Huic
M. FRIDERICO CRUGERO, } ad D. Mariæ Ecclesiæ: Ut di-
gnissimis, ita vigilantissimis.

UT ET

Famigerabili ac integerrimo

JACOBO Boekhusen / Serenissimi Electoris Branden-
burgici in Neomarchieorum Nurnbergæ
Officiali fidelissimo.

Dnnnn.

Patronis, Favitoribus & amicis suis per magnis,

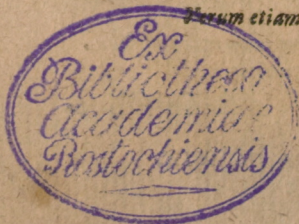
Non modo instantis M. DC. XX. anni.

Bisodia felicia, }
Periodia feliciora, } *precatur;*
Exodia felicissima, }

Verum etiam hoc devotionis symbolum & grati animi specimen.

D. C. O.

DANIEL RHUEL, ex Nurnbergæ-
Neomarchieorum, S S. Theol.
Studiosus.

DECANUS

FACULTATIS THEOLOGICÆ

IOHANNES TARNOVIIUS

SS. Theol. Doctor & Professor,

Lectori Benevolo

S. P.

Cum non ita pridem Dei clementissimi gratia, ac jussu Dominorum patronorum Evergetarum nostrorum munificentissimorum, insigni cum lætitia, lætâq; civium hujus Universitatis acclamatione jubilæum celebrabamus Academicum, inter alia, de quibus in publico piæ fiebat commonefactio, & ad quæ gravis instituebatur exhortatio, ubi differebatur eruditè, disputabatur acutè, eleganter scribebatur, & deniq; ornatè in theatro dicebatur, nostræ omnium aures jure optimo hoc quoq; elogio personabant, *Academiâ benè constitutam esse fertilissimam Dei in his terris paradisum.* Quo nomine vero illi meritò demus nominis hujus honorem, cum eo tempore prolixius & disertè declaratum sit, eadem repetere supersedeo. Illud diffiteri non possum, quod, cum antea quoq; in eas devenerim cogitationes, convenientiam in hisce ostendi posse maximam, nunquam tamen accuratius singula rimari ac mirari animum meum induxerim, facileq; mihi persuadeo, alijs non paucis idem mecum obtigisse. Certè, quod appellationis hujus dignitas flagitat, non erit inutile, diutius eidem considerationi nos immorari, quandoquidem hoc

A 2

pacto

pacto & alia nonnulla, in hac solennitate (quod equidem sciam)
 nondum tacta ex sacris contemplanda nobis dabit hujus sacræ
 appellationis ratio. Quando enim post tristissimum lapsum
 ex paradiso expulit Iehova primos nostros parentes, pro immen-
 sa sua sapientia à parte anteriore horti Hedeni instituit Cherubim, flam-
 mamq; gladij sese vibrantis ad custodiendum viam illam, ad arborem
 vitæ quæ ferebat. Hæc si ego paululum immutata (siquidem
 qui ibi prohibebant & intercludebant, hîc promovent & pate-
 faciunt aditum, ita tamen, ut utriq; sint custodes vigilantissimi)
 ad paradisi nostri defensores, hoc est, Academiæ patronos nunc
 transferam, & quidem ipsâ scripturâ duce, nemo, ut opinor,
 vitio id mihi vertet, qui aliquantò attentius quidem, quò illa
 intendat digitum, animadvertet. Ecce ad Ezechielem de
 rege Tyri fuit hoc verbum Iehovæ, idq; ad regem ipsum directum:
*In Heden horto Dei eras, tu Cherub, ex quo unxi te protectorem, ex quo
 præposui te, in monte sancto Dei eras.* Scio, esse qui hoc regis titulo
 Deum respicere existimant ad illos aureos Cherubim, qui (ut apud Mo-
 sen pluribus explicatum legere est) ad duas extremitates operculi ipsius pro-
 pitiatorij passis alis sursum versus illud obtegebant, id ipsum facieb; suis unus
 ad alterum obversis continenter respiciebant, & iugiter consistebant super tes-
 timonij arcam. Nec sanè pauca sunt, quæ horum non incommo-
 dè possunt adduci. Sive enim quis materiæ spectet præstantiam,
 erant illi cherubim ex auro solido: in magistratu pio constitutos
 in fide vera & religione sincera oportet esse solidos, & ex verbo
 Dei, quod auro septies purgato est purius, regénitos. Sive quis
 formæ exterioris attendat lineamenta; facie illi cherubim erant
 humanâ & nitidâ: ad magistratus dignitatem evectos sedulò co-
 gitare decet, cum fratribus suis sibi rem esse, quos hilari vultu ex-
 cipiant, nec faciliè (juxta egregiam illam cujusdam Imperatoris
 vocem) tristes à se dimittant, humanitatisq; dum inter homines
 vivunt, quibus, antequam respiciunt, adest mortalitas, sint stu-
 diosi, & unusquisq; cum Philippo Macedonum rege sibi quotidie
 subijciat ipse, memento te esse hominem. Sive quis perpendat loci
 splendorem & nobilitatem; constituti erant illi cherubim in in-
 teriori tabernacoli parte: magistratus inter Christianos qui fun-
 guntur munere, in ipsius Ecclesiæ regnant meditullio, & ad collo-

colloquium cum Deo ac supremo suo Domino saepius in scripturâ sacrâ habendum non tam invitantur & admittuntur, quam fervero mandato, *Os Domini in omnibus consulere*, excitantur & compelluntur. Sive quis se convertat ad officij, quod præstatur utriusq; dignitatem; videbit illos cherubim non modo facies ad arcam propitiatorij semper conversas tenuisse, verum etiam, quantum in se erat, eam, in qua repositæ erant duæ legis Mosai- cæ tabulæ, totam obtexisse: in magistratu qui præsumt alijs, non tantum omnia sua, ad legem & ad testimonium dum se semper referunt, huc dirigere oportet dicta & facta, ut & Domino gloriæ Jesu Christo, qui verè est is, *ὁ ἐκ δεξιῶν ὁ Θεός*, ΙΑΑΞ- ΤΗΡ ΠΙΟΝ, venienti ac jam ingressuro in sua ditione aperiantur hujus mundi portæ, & ipsi cum suis subditis reverenter & quàm officiosissimè hunc supremi regis filium osculentur, intrantemq; decorè excipiant. Sive quis deniq; consideret alarum additarum decorem & utilitatem; his illi cherubim arcam ex conspectu profani vulgi à superiori parte subducebant, & ab injuria proteg- bant: in magistratu gerendo qui Deo suo inserviunt, memine- rint se quoq; alas non dedecere, tum ut, quod prudenter consu- luerunt, maturè factò opus esse noverint, nec nimis diu judicia protrahant, tum ut ministerij sacri dignitatem pro virili tuean- tur ac defendant, ne illa à plebe contemptui habeatur, tum, quia sunt patriæ patres, ut sibi subjectos, velut gallina suos pul- los, fovere & protegere non graventur. Hæc, inquam, & plu- ra similia, quæ magno numero ex sacris literis (quod in procli- vi est, si quis velit) huc congerere jam non est hujus instituti, pro sententiâ illâ vulgo receptâ probandâ afferri possunt, eaq; non omnino esse contra fidei analogiam, libenter largimur.

Verùm quando exactiori mentis trutinâ rem æstimamus ipsam, & quod in unoquoq; scripturæ loco dextrè explicando maxime requiritur à Theologo, qui nominis sui mensuram (quantum in hac imbecillitate potest & novit) per Dei gratiam implere studet, coherentiam textus probè perpendimus, nec ipsa verba emphatica negligimus, aliundè hanc nominis appellationem hoc quidem in loco petitam esse, insicias ire non debemus, Quid enim?

annon Hedenis horti Dei expressa in textu fit mentio? In
eertē, & illa quidem vocabula de tabernaculo vel templo V. T.
in sacris usurpari non legimus, sed tantum horto, in quo fuit
ante lapsum constitutus, & ex quo post illum ejectus est Ada-
mus, propriē competere credimus. Sine dubio igitur satis
rectē progrediemur, si hunc jam prælucēte scripturæ facul-
tatem monstratum insistamus accommodationis tramitem. Et primò
quidem; ut *Iehova ipse ad Hedenem Cherubim seu angelos instituit*:
ita *hodie etiamnum ipse solus est, per quem reges regnant*, & domi-
natores decernunt iustitiam, per quem principes gerunt pri-
ncipatum, & ingenui omnes terræ iudices: ipse est, qui dicit,
Dij estis, & filij excelsi omnes. Nam (ut graviter monet
liber sapientiæ) à Domino datur ipsis potentia, & potestas ab
altissimo. Unde & cum apostolo rectissimè concludimus; non
est potestas, nisi à Deo, & quæ sunt potestates, sunt à Deo or-
dinatæ, & quisquis est eā instructus, Dei minister est, ad eò ut
de tyranno quoq; os veritatis asserat, non potuisse eum habe-
re ullam potestatem, nisi hoc ipsi datum esset supernè. Hi sunt
ergo non tantum divini Cherubim, verum, ut Deus apud pro-
phetam Ezechielem loquitur, etiam *sales, quos ipse unxit prote-
ctores, & præposuit in monte suo sancto*. In V. T. reges per unctio-
nem creabantur, sicut historia Davidis, Salomonis & aliorum
testatur facit, & per illam divinitus ordinatam unctionem ritè
administratam & susceptam donis ad tam arduum munus ne-
cessarijs instruebantur, ut illorum unusquisq;, quod de Saule
ex Spiritus sancti instinctu dicebat Samuel, in virum alium mu-
taretur. Unde etiam ungere pro donis Spiritus Sancti ornare
in scriptura non rarò usurpatur. Idipsum quoq; varijs o-
mnium instrumentorum & ministrorum tabernaculi Mosaici
unctionibus adumbratum esse, à vero non est alienum. Sicut
enim illa & hi ad usum pium præparabantur & separabantur;
ita & magistratus, qui est ἡ πρῶτη οὐσία ἀγαθή, ex promiscua ho-
minum plebe ad summos honores officiumq; divinum evehitur,
ac in iustitiæ throno firmiter collocatur, ut sit in protectorem bo-
norum, malorumq; oppressorem acerrimum.

Porr•

Porro à parte anteriori Hedenis erant positi illi Cherubim
magistratus politicus excelsum illustremq; in Ecclesia locum obtinet, quando
alijs eum videmus præpositum, omniumq; subditorum oculos
in ipsum esse intentos, unde sæpius scriptura Antecessorum eos
dignatur titulo, inq; eminentia (ἐν ὕψει) constitutos pro-
nunciat, ut & in pietate alijsq; virtutibus subditis suis bono ex-
emplo præluceant, ac in monte sancto Dei imitandum exemplar
refulgeant, & si opus est, coram ipsis in prælium procedant,
proq; lege ac grege fortiter dimicare non reformident.

Tertio, illi Cherubim cum gladio versatili apparebant: magistra-
tus politicus etiam suum non sine causa portat gladium, nempe ut sit vin-
dex in iram ei, qui malè agit, ut ita per hominem sanguis ejus
effundatur, qui sanguinem hominis effudit.

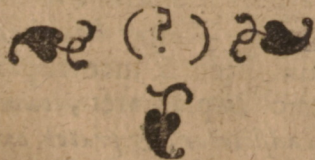
Deniq; quemadmodum illi Cherubim hortum Dei custodiebant; ita
in magistratu politico constituti meminerint, se esse à Deo Ecclesiæ & scholæ
(quæ sunt in his terris ipsius paradisus, & ex quo in cœlestem
ritè excultæ transferuntur plantulæ) fideles datos nutritios, quorum
mamas (ut cum propheta loquar) illæ sugant. Non rece-
dat igitur ab ore eorum legis divinæ volumen; sed meditentur
in eo die ac nocte, ut CUSTODIANT & faciant ea, quæ
scripta sunt in ipso, quia tunc prosperabuntur vijs suis, & tunc
secundabuntur. Illi enim sunt revera divini cherubim, qui
hortum Dei (si suo ritè funguntur munere) intus probè exco-
lunt, & exterius benè muniunt ac protegunt, ut sub eorum
tutela nos reliqui tranquillam ac quietam vitam degere possimus
cum omni pietate ac veneratione.

Quod cum ita sit, meritò nobis quoq; in Academia hac
Rhodopolitanâ qui vivimus, gratulamur, quod hujus roseti
Cherubim fulgore & decore eximios, Illustrissimos & Amplis-
simos hujus Universitatis patronos, custodes & defensores Je-
hova clementer ordinârit, & successum in cultura ejus non
infelicem dederit; eundemq; rogamus, deinceps quoq; & illos
nobis benignos servare, & hoc bonum ad seros usq; posteros
propagare dignetur. Et hoc ut faciamus, invitat nos tempo-
ris, quo feliciter per Dei gratiam fruimur sub tertij. Academiæ
seculi

seculi initium, ratio, & loci, in quo tutò commoramur, appellatio. Demus itaq; & nos operam, ut sapientia cœlestis (quæadmodum Siracides eam loquentem introducit) in hoc nostro roseto non immeritò jactare se possit: *tangquam palma Hengedi exaltata sum, & tangquam plantæ ROSÆ Ierichuntinæ.* quod futurum omnino est, si modo ex eodem Ecclesiastico illi sapientiæ quotidie sic nos in-clamanti auscultaverimus: *audite sancti, germinate tangquam ROSA, plantata ad flumen humidum, proferte florem ut lilium, resulgete tangquam flos ROSARUM, quo tempore existunt flores novi.* Sic letabitur apud nos de Dei in nos collatis beneficijs, deq; nostris ipsi vicissim probatis officijs, olim incultum hoc desertum, & florebit tangquam ROSA, ut Esaïæ verba paululum immutata huc mihi liceat accommodare. Sic nostra hæc Academia ex Cantico Canticorum etiam de se poterit profiteri: *Ego sum ROSA Scharonis, & lilium convallium.* Contrà non simus inter eos, qui apud se ratiocinantes improbè, & si libro sapientiæ credimus, insipienter de nimium brevis ævi floribus ita exultantes se solent excitare: *coronemur ROSARUM calyculis, antequam marcescant,* cum ipsi (si tales esse perseverant) sint in hoc Megapolitano roseto, Deiq; paradiso odorifero, arbores emarcidæ, infrugiferæ, bis emortuæ, & velut ex viventium terra radicatæ, quemadmodum ejusmodi homines nauci graphicè Petrus & Judas apostoli descripsere.

Cæterum inter fertiles hujus roseti frutices (quorum Dei benignitate non exigua apud nos copia) fructum quandam hoc tempore, nec ab eo alienum, protulit pietate, virtute & literis Ornatissimus Juvenis Dn. DANIEL RHÜEL Nurnbergæ-Neomarchicus. Is enim cum jam aliquot annos apud nos studijs sedulam navavit operam, suamq; diligentiam ijs, quos publicè docentes audivit constanter, suosq; mores ijs, quibuscum vixit piè ac sobriè (quod testari de eo multi apud nos verè possunt) abundè hætenus probavit, nunc etiam, cum antea & privatim disputationes, & ad populum conciones sæpè habuerit, nec hoc sine auditorum aliquo applausu, sua in scribendo & dicendo dona voluit cum bono Deo periclitari. Conscripsit namq; orationem, prout captus est & profectus non admodum veteranorum Theologiæ studiosorum satis elegantem,
& pro

& pro suis opibus satis bona sua effecit mœnia. Eam vero orationem, si volet Dominus, cras horâ nonâ publicè recitaturus est. Thema, de quo disseter, est hoc Theologopoliticum: *An in Republica Christiana à magistratu politico plures quam una tolerari queant Religiones?* dignum profecto, quod cognoscatur ab omnibus, præsertim in hoc perturbato imperij Romani statu. nec dubito, quin suâ sponte nonnulli rei ipsius, de qua agetur, utilitate allecti sint nobis affuturi: id tamen officij ratione nobis petendum existimamus. Quapropter Magnificum Dn. Rectorem, Reverendos, Consultissimos, Experientissimos, Clarissimosq; Dominos Professores & collegas, & ceteros omnium facultatum Doctores eximios, fidelissimos verbi divini præcones, præstantissimos magistros, nobilissimos ornatissimosq; juvenes, inprimis theologiæ studiosos eâ, quâ par est, observantiâ tmus invitatum, ut dictâ horâ (quæ erit nona matutina diei crastini) in auditorio majori convenire, juveni huic piè docto exigui temporis usuram concedere, & vacuas aurium ædes benignè præbere non dedignentur. Ita vero ejus laudabiles conatus se non improbare indicabunt, aliosq; ad eadem vestigia firmitus insistenda excitabunt: declarabunt deniq; eoipso suam erga bonarum literarum, profanarum & sacrarum, studia propensam affectionem, nosq; sibi hoc officio ad omnia grati animi officia devincient, quibus & nos vicissim, quicquid à nobis expectari & exhiberi unicuiq; potest officiorum, studiosè promittimus, deferimus atq; pollicemur. P. P. Rostochij 3. Decembris. Anno 1619.

B

In

a |
—
| a

Exordium
à quodam
quasi para-
bolico præ-
cepto divino.

(a) Leuit. 19,
v. 11. & Deut.
c. 22, 9. & 11.

(b) Job. 4, 24.
(c) Esa. 3.
19 & 1. Tim.
2, 9.

(d) Deut. 6, 3
(e) Deut.
10, 12.

In codice sacro, Magnifice Dn. Re-
ctor, Reverendi, Consultissimi, Experien-
tiss. Clarissimiq. Viri, Dn. Professores & Præ-
ceptores, omni observantia cultu venerandi,
fidelissimi verbi divini Ministri, Præstati-
simi Magistri, Tuq. nobilissimorum & doctissimorum studiosorum
juvenum corona: In codice, inquam, sacro (a) Deus, ille
rerum parens, populo suo electo, Israël progeniei, ne du-
plex vel mixtum seminis genus agro uni committeret;
neve vestimentum ex lana & lino inter se commixtis ac-
contextis confectum indueret, severè prohibuit. Qua
lege DEUM, ut & alijs traditionibus ceremonialibus aliud
quid spectasse, præter id, quod verba immediatè sonant, nullus
credo iverit inficias. Ille enim est Spiritus (b) Neq. vesti-
bus per se exhilaratur (c). Non igitur tam corporis vela-
menta, quam religionis delineamenta, hoc veluti parabolico
præcepto, præcipue spectasse videtur: imperando, ne quis ar-
vum cordis mixto & vario cultus divini semine quasi consper-
geret, sed unam simplicem & incorruptam religionis pu-
ræ radicem animo implantaret, cum Ipse magnopere
immaculato cultu adficiatur, & præter externum opus, in-
ternum quoq. hominis, adfectum requirat (d): Et quidem
satis disertè in eodem Mosis libro (e) hæc sententia nostra mirè
confirmatur: Sic enim Moses; Nunc, inquit, Israël, quid
Jehova, Deus tuus abs te petit, nisi ut timeas Jehovam Deum
tuum,

zum, ambules in omnibus vijs ejus, diligas eum, & colas Jehovah Deum tuum ex toto corde tuo, & ex toto animo tuo: Observando præcepta Jehovæ & statuta ejus, quæ Ego præcipio Tibi hodiè, ut bene sit tibi. Pictas enim (ut ex Apostolo hoc adjiciam) non ficta, sed pura & recta ad omnia est utilis, promissionemq; habet (f) hujus vitæ & illius, quam in cælo expectamus.

(f) 1. Tim.
4. 9.

E quibus eloquiorum sacrorum testimonijs, quam seriò religionis sinceræ curam Jehova nobis commendet, nec tantum commendet, verum etiam quam largissima & uberrima pietatis cultoribus præmia spondeat, jubare meridiano clarius effulgescit. Quin etiam philosophus ipse, quando enumerat illa, quæ ad civitatis & Reipublicæ salutem spectant, haud immeritò primas curæ Sacrorum tribuit, quam ipse isagmias appellat, (g) cum fundamentum totius regni sit religio, metus, reverentia, cultus Dei, servare Dei mandata, & voluntati ejus obsequi. Nec immeritò ad promiscuam multitudinem intra officij & subjectionis cancellos retinendam Deorum metus efficacissimus semper visus est: omnes enim religione moventur (h). Unde Numa Pompilius nocturnos congressus cum Ægeriâ Deâ simulabat (i); Et Minos Cretensium rex nono quoq; anno in præaltum quoddam & vetustâ religione consecratum specus secedere solebat, inq; eo moratus, tanquam à Jove, quo se ortum ferebat, traditas sibi leges præ se ferebat (k) Dici autem nequit, in religione unitas quid utilitatis Reipublicæ adferat: Neq; satis quisquam potest ostendere, quid incommodorum religionis diversitas plerumq; pariat.

Idem Gult
Aristoteles.

(g) Aristot.
lib. 7. polit.
c. 8.

(h) Cicer. 5.
in Verr.

(i) Liv. lib.
1. decad. Val.
ler. Maxim.
de fact. di-
vision. memor
explus lib. 1.
c. 3. p. mibi
16. c.

(k) Idem.
Valer. ibid.
Propositio.

Hinc non immeritò sub quaestionis aleam & incudem vocatur illud Theologo-politicum seculi proxime præcedentis decursu Epicherematis non ex Logicorum regulis (l) sed

(l) Dn. D.

ex carnificum officinâ petitis agitatum; non chartis sed læ-
certis; non linguâ sed pugnâ, non argumentis sed armamen-
tis, non atramento, sed ferramento, (quod vix sine gemitu
recordatur maxima Europæ pars) pertractatum; An
nimirum in Republicâ Christianâ plures
quam una, religiones queant à magistratu
tolerari?

De hoc themate, cum sit necessarium, & jucundum non
minus quam utile, ut sub ultimâ mundi hujus senectâ, qua
fex omnis malitia & nequitia, aliquid dicatur, ego, Audito-
res Optimi, non eruditionis ostentatione, sed hoc tem-
pore (quod nemo, uti spero, reprehendet,) Deo velut de-
bitum quoddam exsoluturus, hæc dicendi partes, provin-
ciamq; in me suscepi. Nonne enim, qui religionis & Theo-
logia theatrum & thesaurum hîc adaperuit; quiq; in hac Bal-
thici littoris Sareptâ, anno Christianæ redemptionis su-
pra millesimum, quadringentesimo, undegesimo erectum
pietatis acroaterium alis scutoq; suo in hunc usq; diem obum-
brare serenissimè voluit, hujus laudi paulisper velificaremur,
& ad unius semihorula spacium, linguam & opellam qualem-
cunq; gratificaremur? Dicam autem breviter, quantum
& vestra in audiendo benevolentia, quâ abuti non debeo, &
mea in dicendo tenuitas ac balbuties, quam lubens agnosco,
permiserit, siquidem verissimum est illud: Veritatem non
multis verbis indigere.

Prius autem quàm scenæ me adcommodo, Tibi, Alme
Deus, precibus, gemituq; supplico; ut gratiâ tuâ adsis, cujus
præsidio, quæ vera sunt, dicamus. A Vobis autem, Audi-
tores, omnium ordinum præstantissimi, omnibus & singulis,
summâ, uti decet, observantiâ & animi submissione contem-
do,

do, benevolentia candoris ac favoris vestri aurâ, in hoc difficili itinere via minuatis asperitatem, meumq; hoc onus lenitate ac humanitate vestrâ aliquâ ex parte allevetis.

QuoD autem contingere in bivio aut trivio constitutis solet, ut quem in plurium viarum divortijs insistere tragemitem debeant, haut facillè perspectum habeant, id mihi hoc tempore evenire video. Quotus enim quisq; philosophorum invenitur, qui sit ita moratus, ut eandem, cum præcursore inceat viam? Hic elato supercilio eructat, se, juxta Italici Aristoteles eloquium, alienæ libidinis creatum non esse mancipium: Ille objectat Tullianum istud, (m) quod dissensiones honori potius sint philosophia quam dedecori. Hinc tam multa sententiarum divortia! Quot vero, obsecro, intricatissimos invenies circa hanc questionem nostram labyrinthos, si politicorum libros altero saltem, quod ajunt, oculo aspexeris: hic enim ait, ille negat: hic adstruit, ille destruit: hic improbat, ille argumentis suam thesin probat: adeo etiam si omnes hac de materiâ opiniones recensere anniterer, laterem lavare, vel dormientis rete trahere, Atheniensiumq; inconsultam temeritatem viderer adtentare, cum tantum quod verum quarendum, questum amandum, amatum retinendum. Ut autem facilioris fortune adflatu id fiat, non tam philosophantium, quam Dei, recteq; Theologizantium pagina nobis erunt volvenda, ac curiosis oculis inspicienda.

Equidem videtur ex ijs, quæ in orationis nostræ primordijs allata sunt, negativa questionis inculcanda & adstruenda, siquidem scriptura, ut apparet, adsint verba negantia: Sed temerè tenent & exercent, eandem, qui ubera exsugunt Antichristi. Huic contra, ubi fortuna est adversa, ubi à potentioribus ad supplicia rapiuntur, calculum suum

B 3

adjicere

Digressio

(m) lib. 2.
Tuscul. q.

Papicolarum ac Calpurnianorum
de themate
hoc mens

(n) Instit.
Theol. de
magistrat.

pag. mihi
864. & seqq.

(o) In respō-
so ad Apolog.

Heidelbergē-
sium teste

Meisn. in-
philos. sobr.

(p) D. Meis-
phil. sobr.

sect. 2. c. 4.
quest. 4. pag.

mihi 637.

adjicere haud libet quibusdam Calvā de gente hominibus
Coram Deo enim & mundo sibi injuriam inferri conquerun-
tur, conscientiam cuilibet esse debere liberā, lacrumantes.
Quantum vero mutati ab his, ubi calum ipsis ridet serenum,
ijs quē fruuntur propitijs ac clementibus, qui clavū imperij te-
nent: Ibi quidam parum sibi constantes, in has tyrannicas
prorumpunt voces: Hæreticos occidendos, unamq; saltem,
non plures, esse tolerandam religionem, quemadmodum
Bucanus statuit (n). Sed his & hic, ut & aliās in sacris
natæ non est religio, cum tamen vel clavem universæ scien-
tiæ sibi arrogent. Narrat Lucas Osiander (o) fuisse ex Cal-
vinianis pastorem, qui dixerit: Si Romanus Imperator foret,
se omnes interfectorum, qui suam religionem non amplecte-
rentur (p). Te vero, ô bone, oportuit esse regem! Sed be-
nè, quod Deus prævidit tyrandis cupidum animum, ideoz
imperium tuum prudenter & clementer avertit. Huc tra-
himus etiam sanguinarium istud distichon, quod olim in Jo-
hannis Casimiri conclarv, templi valvis adscriptum fuisse
perhibetur:

O Casimire potens, servos expelle Lutheri,

Ense, rota, ponto, funibus, igne, neca— (q).

(q) Et refert
Christ. Mat.

thias, SS. Th.

D. & Prof.

in Altorf.
lib. 3. pol.

p. 413.

Perplacet ergo hisce singulis pars questionis negans. Place-
tet etiam eadem & nobis; diceremusq; etiam intrepidè: Plu-
res unā, in Republ. unā, non esse ferendas honorificas, nisi nos
monerent atq; deterrerent canones ex SS. scriptura & ex
naturā adductæ rationes, suaderentq; contrarium. Non
enim valemus adversus veritatem (r), sed pro hac tamquam
pro aris & focis dimicandum; quare hic paululum flores, quo-
rum odore fragranti totius rei cardinem & statum gratiofro-
rem nitidioremq; reddamus, collectum expatiemur.

(r) 2. Cor.
13. 8.

Nemo

Nemo autem ignorat, quod receptæ religionis turbato-
 rem vulgò nominemus Hæreticum. Hunc titulum ha-
 bet ex græco αἱρετικός, quod idem cum Eligio (s) quandoqui-
 dem quisq; eligat, quæ sequatur vitæ & fidei placita atq; in-
 stituta, ut antihac secta fuere philosophorum, & apud Ju-
 daeos aliquot dicuntur floruisse hæreses, utpote Sadduceorum
 Scribarum, Phariseorum, Hemerobaptistarum, Offensorum
 vel Essæorum, & tandem Herodianorum. Sunt tamen
 etiam, qui thema idem, per destruo & everto (t) interpre-
 tantur, idq; non incommode; quod enim hæreticus adstruit,
 Sanctus Dei Spiritus destruit, & quod hic edificat, ille demoli-
 tur, ut sole clarius est diurno (u). Hæresin vero veteres
 (x) vocarunt errorem in religione intolerandum, quiq; fun-
 damentum religionis evertat: qualis erat tempore Pauli eo-
 rum, qui mortuorum negabant resurrectionem. Hæreti-
 cum autem nos nominamus eum, qui, cum in Ecclesia
 fuit, secessionem ab eâ facit, nec admonitus redit quan-
 doquidem illa tria demum verum faciunt hæreticum:
 Error, evictio, Contumacia.

Verum enim vero, ne in tam ardua, & hac atq; illac du-
 bia questione ex Scylla in charybdim detrudamur, peropus
 est, ut (y) distinguamus inter hæreticum & hæretico
 credentem; non enim pari hæc ambo ambulant passu: cum
 ille sit, qui falsam doctrinam proponit, eamq; modis omnibus
 propagare allaborat: hic vero, qui falsa non docet, sed do-
 centi tantum assentitur, fallacibus circumventus verbis, & ob
 judicij infirmitatem persuasus. Alius etiam deinde est hæ-
 reticus simplex, alius apertè blasphemus: Prior errorem
 suum in Ecclesie gremio contra fidei articulos simpliciter sive
 directè, sive indirectè, vel pertinaciter vel malitiosè, non
 sine Christi membrorum offendentulo maximo defendit; po-
 sterior

Hæretici
 nomen,
 unde.
 (s) Beerman
 in orid. ling
 lat.

Judæorum
 sectæ.
 (t) Scapul.
 & Longol.
 in Lexicis.

Hæresis
 (u) Ex Deut.
 13, 2. Matth.
 5, 15. Rom.
 16, 17. & 2.
 Thess. 3, 14.
 2. Tim. 2, 6.
 14. Tit. 3, 11.
 (x) Ut re-
 fert. Luc. O-
 siand. sup. 1.
 cor. p. 305, 6

Hæretico-
 rum diver-
 sa genera
 (y) Cum D.
 Meissn. phil.
 sobr. lect. 2.
 quest. 4. pag.
 mibi 637.

z. D. Mesn.
ibid.
Status con-
gruenter.

sterior vero, præter falsitatis adstructionem insuper turbam
movet, seditionem excitat, subditos erga magistratum irritat,
& indubitata, & tot martyrum sanguine confirmata fidei
Christianæ dogmata, ore impio blasphematur. Hunc capitali
supplicio, non quidem ob hæresin, sed ob motam seditionem,
vel ob manifestam blasphemiam, (qualis fuit Serveti, Trini-
tatem (ignosce Deus blasphemiam referenti) cerberum tripli-
cem appellantis) capitali supplicio dignum esse, nemo ex no-
stris facile impugnabit (z).

Exsultat itcirco ex his problema propositum sciscitari:
An hæreticus simplex in tuta ac bene constituta Republ.
sit ferendus, nec ne? Quam questionis partem teneamus
ac tueamur, & ne nobis, multa dictari, sed pauca probari,
objiciatur, tela atq. armaturam nostram exponamus uni-
versam, istisq. quibus haud ex optimo luto Titan (liceat sic
poëta verbis uti) præcordia finxit, opponamus istam, clype-
umq., cui innituntur, si non in totum, maximam tamen par-
tem eripiamus.

CONFIR-
MATIO-
NIS I. genus.
Religiones
plures in N.
T. sunt to-
lerandæ,
quia I. Deus
per prophe-
tā hoc præ-
nunciavit.
(a) Exod. 18,
21. Levit. c.
19, 13. & 15:
(b) Esa. 41, 9.

Ecce verò primum, Tibi os Dei: Ecce virum timentem
Deum, in quo veritas: Ecce judicem avaritiam fugientem.
Non credo hunc facile rejectum iri à quopiam, cum judex ju-
stissimus, Deus, talem exigit & requirat judicem (a). Pro-
di ergo Vir Jeschahia nostramq. causam age, tuaq. verba sint
nobis non delphicum, sed reverā pneumaticum oraculum.
Audiamus tuam sententiam, tuumq. judicium, quod ita
habet (b): Non afficient malo, neq. corrumpent in
toto sanctitatis meæ monte; quum plena erit terra hæc
scientiā Jehovah; velut aquis alveum maris operientibus.
Hæc equidem sunt non ex politicā quadam vaginā, sed SS.
Nomenclatura paginā extracta. Quis autem, quæso, non
videt, virum Dei isto in capite prædicere natalicia & offi-
cium

tium Christi, quique futurus sit status Ecclesie sub novi
 testamenti tempus? Cui igitur non clarum: Deum quelle
 novum exigere fœdus absq; sanguine & cade? Quemnam fugit,
 novi Evangelij doctrinam compellere & invitare, ut homi-
 nes intrent, non trahere, neq; ducere politicum regimen, sed
 Ecclesiasticum moderamen? Tum etiam Salvator ministe-
 rium Ecclesiasticum aperte atq; accuratè à regno mundano &
 à civili potentiâ ac violentiâ discernit (c). Nec est, quod
 hic nobis ob stare dicat quispiam, Salvatorem dicere (d):
 At nunc qui crumenam habet, tollat eam, similiter &
 peram: Et qui non habet, vendat pallium suum, &
 emat gladium; hæc enim figuratè dicuntur, & significa-
 tur: imminere pericula, opus esse certamine. Liquet hoc
 ipsum; quia Apostolis dicentibus: Ecce duo hic gladij; respon-
 det Servator, Satis est. Certè somniant adversarij cum bo-
 nis istis discipulis, præceptorem Christum de ferreis ac corporeis
 dicere gladijs: Ex quo errore hos & illos, ut eximat, anne-
 ctit istud, satis est, (e) subindicans, rem non exigere, ut
 Apostoli corporalia prælia pro ipso ineant, armisq; dimicent.
 Errant igitur, (f) qui putant religionem Christianam armis
 rectè propagari posse.

Neq; hic tamen inficias imus, tempore veteris fœderis
 licitum fuisse capitali hæreticos afficere supplicio; sed tum
 propter mandatum Dei, absq; comminatione ira Dei, in
 hæreticos animadversionem intermitteri non potuisse, hilari
 fronte affirmamus. Ast auribus arriendia hæc auditis ad-
 versarij, audite & displicentia: Mandatum hoc si vobis ob-
 servare, & tale quid ex veteri testamento repetere placet, cur
 non circumcisionem, ut Mahometicola, & alia inde etiam
 sumere libet? Cum vero istud minimè gentium concessum,
 rectissime exclamamus: Legem illam de zizaniorum evul-

C

sione

Novi Testa-
menti status

Ad stipula-
 tur Christus
 (c) Matt. 20,
 6. 25 Marc. c.
 10, 42. Luc.
 22, 29.
 (d) Luc.
 22, 26.
 Objectioni
 refutatio.

(e) Luc.
 22, 38.
 (f) Luc. O-
 sand. sup.
 Luc. 22, 29.
 pag. 251. b.
 Distingue
 tempora &
 concordabit
 scriptura.

Lex in V. T.
 de occidendis

*hæreticam non
Ethica sed
politica.*

(g) Deut. 13.

(b) Matth.
7. 15.

(i) D. Meissn.
part. 1. phil.
sob. sect. 2.
quest. 3. c. 4.
pag. 609. e-
dit. Lub.
Argumentū
II. confit-
mat. Quia
in N. T.
nullum mā-
datum de
Religionum
profigatio-
ne.

(k) Job. 5. 39

stione non fuisse Ethicam, siquidem non ad populum quem vis,
sed ad Israeliticum lata est, (id quod commonstratur ex illis,
ubi Deus: Si in medio, inquit, Tu surrexerit propheta.)

(g) sed politicam, quæ cum cæteris legibus forensibus, &
tota politia Mosaica, ad quam & hæc pertinebat lex, nunc in
totum cessavit; generetamen, quod in eâ morale, & juris
naturæ, resistendum scilicet esse Idololatriæ, cavendumq; à
pseudodocetoribus, retento, & nobis ab ipso Salvatore ad ob-
servandum proposito (b). Inculcandum vero est hoc loco &
illud, quod lex de occidendis hæreticis non tantum hæreticos
& pseudoprophetas spectabat, sed ipsos etiam populos, qui ex-
tra Ecclesiam erant. Ergone adhuc hodiè Magistratus Ju-
deos & alias gentes, quæ sunt extra Ecclesiam, gladio extir-
pare, mandato divino obligatur? hoc negabunt ipsi etiam ad-
versarij. Quid vero ad hoc? quod ex sacris ad oculum
(quod ajunt) Deum veteris instrumenti leges forenses in ju-
dicium manu reliquisse, ut scilicet sententiam pro ratione cir-
cumstantiarum aggravare vel mitigare potuerint, demonstra-
ri, etiam absq; labore possit (i).

Hic autem non possumus, nec etiam absq; manifestâ repre-
hensionis notâ præterire debemus Verbi Aeterni verbum quod
nos ad nocturnâ, diurnâq; manu volvendum Juris cælestis co-
dicem admonet, excitat, impellit: Dicit enim (k), Scruta-
mini scripturas; nam vos videmini vobis vitam in ipsis ha-
bere æternam: & illa sunt, quæ testificantur de me. No-
tanda sanè hæc optime, & asterisco vivo cordibus insculpen-
da nostris, ne quando, cum hostibus ubi congregiendum, man-
dragoram bibisse reputemur. Ea enim est adversariorum
nostrorum depravata atq; excæcata natura, quam pater ipso-
rum natus, infernalis Cerberus, ipsis cum primo instillavit
lacte, ut etiam clarissimos & limpidissimos fontis Israël flui-
vius

oios perturbent; vel, ubi hoc ob virium imbecillitatem dene-
gatur, loca contraria, & quæ nihil ad rhombum, adducant.
Quare ne idem & hoc tentetur tempore, appellamus ad supre-
mæ Majestatis Cameram, urgemusq; hoc in casu, ut unicum
ex novo Testamento, unicum, inquam, saltem dictum, no-
stram assertionem funditus & penitus destruens, produ-
cant.

Pythagoræorum olim mos fuit, Cicerone referente (1),
ut quærentibus, cur hoc vel illud assèrerent, semper responde-
rent, ἀὐτὸς ἔφα, i. e. Ipse (Pythagoras præceptor) dixit.
Sane in Theologicis vox hæc locum habere potest, imo
æquissimo jure debet, maximè apud maleferiatos istos, qui à
verbis & autoritate Magistri supremi, Præceptorisq; omnium
unquam optimi, nutu, jugera plus quam centum recedunt, quo-
tiens ipsis & rationi suæ, turpiter à vero delirare & deviare,
non erubescit, adlubescit. Quia enim in Theologia
magis hominum non est attendendum, sed solummodo Fla-
minis Sancti dictis insistendum; nec audiendum, in Ecclesiâ:
Hæc Ego, hæc Tu, hæc ille; sed tantum ad illud aures ar-
rigendæ, hæc Dominus Zebaoth dicit. Unde hoc sensu veris-
simum illud, quod à Nazianzeno prolatum perhibent: Theo-
logia nostra Pythagorica esse debet. Capite ergo Vobis
Magistri & Præceptoris nostri fidelissimi, JESU CHRISTI
verba, quæ religiones, unâ plures, in Republicâ tolerant.
Quid enim quaeso illud? finite pariter crescere zizania &
triticum ad usq; messem, quod Salvator apud Matthæum,
(m) inculcat, ne, dum colligantur zizania. simul triti-
cum eradicetur: Quid, inquam, illud sibi vult aliud, quam
quod boni & mali pariter sint in extremum usq; Domini diem
tolerandi, ubi malorum fructuum collectionem ad messores;
exenterationem autem putridorum piscium in sagena Ecclesiæ

(1) lib. 1. de
natur. Deor.
I II. argum.
cōfirmator,
quia Chri-
stus jussit re-
linquere zi-
zania, & e-
radicare ipsa
prohibuit.

(m) Matth.
c. 13, 30.

(n) Epist. 150.

An Christus
Matth. 13, 30
solum Apo-
stolos allo-
quatur? N.

(o) Rom.,
14, 4. 6.

An ergo an-
gelos allo-
quatur? Nec
hoc.

concluserunt ad angelos remittendam statuit: Causam D.
Augustinus addit; (n) ne, qui malos conatur interficere,
bonos interficiat, quod futuri sunt: aut bonis obsit, quibus
& inviti forte utiles sunt. Statuimus igitur Religiones
esse ferendas. Quod si vero queratur, qui sic, quare tali-
ter & non aliter statuamus? Respondemus: *av n̄s ē Pa; J E-
SUS CHRISTUS* dixit. Sed cum malitia vestra no-
strum *av n̄s ē Pa*, uti fas erat, non admittit, agite per saxa, per
ignes sequamur, helleboro purgandam insaniam vestram, ve-
stris nugis & scurrilitatibus ut obveniat. Nunquam
ergo, quod vobis propalam dictum cupimus, largiemur, Chri-
stum nostrum suo isto dicto, Legatis suis tum temporis ipsi prae-
sentibus, tantum Zizaniorum evulsionem interdixisse. Per-
suadete istud vestris non nostris: Scimus enim certo certius,
Christum eo in loco omnes suos alloqui servos, tam sum-
mos, quam intermedios, imo infimos aequē ac supremos: In-
ter quos & Magistratus Dei servus; minister enim Dei est,
vindex ad iram ei, qui quod malum est, fecerit (o). Qui-
libet igitur facile cernit, fucum fendere densissimum, qui-
cunq; dicunt, Christum ibi ad Apostolos tantum, non etiam
ad magistratum verba facere.

Sed forte isto dicto Christus est caelestes allocutus spiri-
tus? Non ita: Constat enim omni, Angelos esse spiritus
coelestes, sapientes atq; potentes: Si spiritus; (quod à
nemine, nisi cui es triplex circa pectus, potest negari) anne
diabolum, huiusq; naturam noverint? Absit, absit, inquam,
ut contrarium faciamus nostrum: qui enim invisibilem de-
pellere novit, necesse est, ipsum ut cernat, ipsumq; noscat.
Jam vero quæro; Anne illi ipsi servi, quibus zizaniorum
exstirpatio interdicta, hostem lolium seminantem noverint?
Salvator noster negat: siquidem ex patrefamilias, quoniam
seminator iste fuerit quaeserint.

Nec

Nē quis autem tibi persuadeat, per Zizania hereticos
 non posse intelligi; deponere, amabo, paulisper voluntate attra-
 ctam otalgiam? Do canonem & axioma, Theologorum con-
 sensu confirmat, qui sic habet: Ubi seminis à Christo sa-
 ti, fit mentio de doctrina fidei, non morum illud ac-
 cipiendum. Quemadmodum vero germinante tritici
 herbâ & fru. umferente, jam zizania succreverunt: Ita
 etiam cum bonis & pijs mali & impij in visibili Ecclesia cœtu
 mixtim succrescunt. Porro Zizaniorum etiam ingenium
 & indoles, quæ, quoad culmen & folia, adeo simulant triti-
 cum, ut nisi consistentiam & ætatem justam & perfectam ad-
 sequantur, oculorum acie vix dignosci queant: Ita omnium
 perversa docentium natura, ut fictâ pietate aliquando subdolè
 veros verbi Doctores imitentur: Vix enim, nisi à sapientie
 spiritu prædito, errare deprehenduntur. Hæc zizania ju-
 bet Christus in magnum usq. Dei magni diem relinquere,
 & vult tam diu crescere sinamus, ubi illa aqua infernalis flu-
 vij purgabit, purgata Vulcano concremanda committet.
 Quare igitur nos eradicare allaboremus, cum dissuadens ha-
 beamus Dei mandatum?

Quid? quod Christus ipse malos toleravit? Samarita-
 nos (p) ipsum eficientes, à se non eiecit, sed potius, cum dice-
 rent: cadat de cælo ignis, populumq. hunc ingratum devoret,
 increpavit discipulos; nescitis, cujus spiritus vos sitis, proq.
 summa sua erga lapsos Philastœnia humaniter ipsos corrigit,
 & clementer emendat, in viam revocat, modumq. nobis be-
 nevole correctionis erga fratres errantes ac lapsos instituen-
 dæ proponit. Hic non exaltavit vocem suam, nec clamavit
 in plateâ, calamus quassatum non contrivit, nec linum su-
 migans extinxit (q) Hic lapsos non prostermit, sed supponit
 eis manum (r). Hic peccata imbecillum dissimulat, neq.

An per ziza-
 nia heretici
 intelligantur?

IV. Confir-
 mat. argum.
 quia ipse
 Christus
 malos
 & imbecil-
 les toleravit
 (p) Luc. 9, 53.

(q) Esa. 42, 2
 (r) Ps. 37, 24

C 2

secun-

(t) Psalm.
103, 10. 17.

(t) 2. Tim.
2, 24. 25.
(u) 1. Cor.
9, 19.

V. Confr.
Argumen-
tū: quia A-
postoli plu-
res religio-
nes semper
tolerarunt,
nec unicum
ob religio-
nem inter-
fecerunt.

Secundum iniquitates ipsorum retribuit eis, sed sicut pater
misertus est filiorum: Ita & ipse misertus est
illorum (s). Vos vero, o adversarij Jesuita, genus
hominum immite, discipuli isti estis, nondum satis edocti de
mansuetudine spiritali & Ecclesiasticā: Quis enim vestrum
expectat, ecquando Deus impenitentibus det, ut conversi a-
gnoscant veritatem, & elapsi è diaboli laqueo, à quo captivi
tenentur, resipiscant ad illius præstandam voluntatem (t)?
Quis vestrum ad exemplum magni illius Pauli omnia sit omni-
bus, ut plures possitis lucrificacere (u)? Mansuetudinem pro-
bare vultis, videamus an illi studueritis. Gallia erat pacata:
At nunc, prohi dolor, miserrimè concussa! Quid vero eam con-
cussit? Vestra mansuetudo. Anglia erat quieta: At nunc
tumultibus & insidijs saepe petita! Quis eandem turbavit?
Mansuetudo vestra. O ergo fera mansuetudo!

Sed quid? Vos quicunq; religiones in Republ. non esse
ferendas autumatis, ad cælum usq; vestram in docendo atq;
regendo cum Apostolis extollitis concordiam & conveni-
entiam. Vos ab ipsis instituta premere ac possidere subsellia,
& cathedras, perhibetis. Mærideum istud rectè de vobis dici
vultis:

Haud unquam neq; concio nos, neq; curia dictis
Audiuit pugnare; animo sed semper eodem
Et sentire eadem, atq; eadem decernere vidit.

Anne? Sed Saturnias lemas in oculis habentibus illa pingite,
nec non portu Toronæo surdioribus inculcate ista! quandoqui-
dem experientia omnium rerum magistra, & hic longè aliud
dictitat. Pleni enim de hoc omnes libri, plena sapientum vo-
ces, plena exemplorum vetustas, qua vos toto cælo & Zelo
ab Apostolicâ praxi distare convincunt: Dicam & ego, sed
tribus tantummodò verbis.

Li.

In superiorum temporum & seculi prioris annalibus ad o-
culum demonstratur, quod Iulianus Apostata (monstrum
hominis!) inter alia immania suppliciorum genera, mulierum
& virginum ventres dissecos, avenâ & hordeo impletos, sui-
bus, horrendum dictu, devorandos objecit (x). De persecu-
tione Valentis Imper; Arriani, itemq; Vandalicâ sub Gen-
ferico & Honorio, nec non Persicâ, sub Sapore nil dicam.
De Mahumetana, quæ sub Herachio cæpit, & in hunc usq;
diem durat, nil referam. Antichristianam, quæ sub Boni-
facio III, Pontifice Romano, initium sumpsit, non perstrin-
gam. Atq; ôutinam, hæc ipsa in vetustis superiorum seculo-
rum martyribus finem suum sortita fuisset! Verum ebriam ad-
huc dum esse meretricem Babylonicam sanguine sanctorum
& patrum nostrorum historia, & hæc ipsa tempora nostra,
plus nimium, contestantur. Quis enim est nescius, quanto-
perè strenui huius meretricis satellites sanguinem Evangeli-
cum sitient, illa scilicet.

Hesperia fuscis gens emissaria ab oris,

Fucum affectatâ quæ pietate tegit,

ut, quemadmodum olim, Nomen, quod Tertullianus re-
fert (y), in Christianis tantummodò damnabatur, non ali-
quod crimen; ita hodiè Lutheri duntaxat nomen in Evan-
gelicis damnatur. Imo quemadmodum ad nudum Christiani
nomen conclamabatur, Christianus est; ad Leones, ad Leo-
nes: Ita hodie ad solum Lutheri nomen totis viribus inge-
minetur, Lutheranus est, ad ignes, ad funes, ad amnes,
ad enses. Testis est Gallia; testis Hispania; testis Italia;
testis Anglia; testis charissima hæc nostra patria, in Belgij pro-
vincijs, Germania. Vivente namq; Carolo V. Imperatore,
quingenta hominum millia, unicum ob hæreses, falsò
ipsis imputatum, crimen, ad miserrima supplicia in solo Bel-

Immanita-
tes & tyrann-
nides.

(x) Niceph-
lib. 10. c. 13.

(y) In Apol-
advers. genti.

gio

(a) lib. 3. do-
script. belli
Belg. fol. 20.

(a) Ex ejus-
dem Metera-
ni lib. 4.

gio Emanuele Meterano (a) teste, rapta. Ducem Albanum,
paucis illis annis (sex enim saltem numerantur) quibus Bel-
gio obfuit, cum præesse deberet, decies octies mille utriusq;
sexus homines, clanculum & palam, furialibus carnificinis
sustulisse (a) constat. In Galliâ intra duorum & viginti
annorum spacium, centum & quadringenta millia varijs
pænis, bellorumq; turbinibus assumpta esse, certa hominum
produnt monumenta. Hic, hic, inquam, inter vos & Dei A-
postolos consensus! Imo est idem, qui inter Deum & Demo-
nium, quiq; inter agnum & lupum.

Sed cum, hisce etiam obstantibus, sanguinem effundere
non desistant, petimus ab ipsis per quàm humaniter ac offi-
ciosissimè, nobis demonstrent, Legatos Dei, Apostolos pu-
to, ob religionem & cultum Deo præstandum, vel unicum
saltem interficiendum curasse: Vereor vero ut prius demon-
strent, quam mula pepererit. Ubi igitur cum Apostolis consen-
sus? Nos potius hic cum poëta exclamare cogimur, inq; hæc
erumpere verba:

Nobis si lingua centum sint, oraq; centum,
nunquam tamen valeremus deprædicare & extollere summam
Apostolorum mansuetudinem. Quid enim illorum in epistolis
scriptisq; frequentius, quam precationibus populum flectere?
Quid occurrit sæpius, quam Fratres dilectissimi? Quid ve-
ro contrà rarius, quam ense, ignem, rotam & similia lethi-
fera minitari. Quare etiam Paulus suo à Timotheo hoc u-
nicè flagitavit, ut exhortaretur cum omni lenitate & doctri-
na (b).

(b) 2. Tim.
4. 2.

VI. Argum.
Confirmat.
quia cuilibet
liberum, re-
ligionis

Vidimus itaq; Apostolorum, horumq; virorum discre-
pantiam, quam tamen pro omnium optima harmonia diven-
dere satagunt. Prævidit atq; probè hoc animadvertit Hospita-
tor mundi, quare in illos ipsos sub viperarum genere, phari-
saorum

saorum scilicet personâ, certè admodum gravi invehitur oratione, quando apud Matthæum (c) graviter comminatur. Et hi frustra ad sudorem in negando nostro themate laborant; cum nesciant, cuilibet hominum liberum Religionum exercitium permittendum: Qui enim spontaneum cultum Dei non offert, quomodo ille coactum? neq; dimidiatum vel decrustatum Deus flagitat hominem; sed totum, totamq; ipsius animum requirit. Quocirca plenis buccis exornemus vocem illam laudatissimam Potentissimi Regis Poloniae, Stephani Batori, quam ab ipso pie relatum referunt: Deum videlicet, suo arcano consilio & providentiæ reservasse, ex nihilo aliquid facere; scire futura; ac dominari velle conscientijs. Ad fine huic & perquam simillimum, quod D. Gerhardus (d) refert: Calanum, philosophum, vetutissimum, Alexandro Magno scripsisse: Amici tibi suadent, ut cogas Indorum philosophos: Sed nullas rex, nullus princeps potest efficere, ut quicquam agamus præter animi sententiam. Verum non didicere hi homines, non ita ut corporibus & linguis, animis hominum imperari posse, siquidem, mentium rex Deus est.

Audiamus tamen eos porrò: Prompti admodum allegant Patrum patrociniū; nescio autem an hac in parte à partibus ipsorum ipsum steterit. Audiamus unicum saltem, qui forte non adversâ sortè primas in patrum choro tenet, Augustinum volo, cui semper in ore fuisse referunt (e): Nemini bono unquam placuit sævire in hæreticum usq; ad sanguinem. Nemini, inquit, bono. Certè sat dura verba! Quis hinc non subsumeret, illum ipsum, qui nos oppugnat, non esse bonum? Qui vero non bonus sed malus est, is etiam non ex bono (f) sed ex malo est, qui ipsi tandem solvet mercedem debitam. Quare idem (g), corrigi eos, scribit, cupimus, non necari, nec disciplinam circa es ne-

D

gligi

exercitium
relinquēdū
quandoquidē
verbo
Dei assen-
tire ac cre-
dere non in
nostra po-
testate.

(c) Matth. c.
23, 6. 23. 5
seqq.

(d) Cent.
quest. polit.

VII. Confr-
matio, quia
patres jubēt
tolerare re-
ligiones.

(e) D. Gerh.
Coron. cent.
quest. pol. 11

V Volff Spir.
disp. 7. Big.
Juris palit.

(f) P. 25, 8.

(g) Epist.
127. ad
Donat.

gligi cupimus, nec supplicijs, quibus digni sunt exerceri: Ne occidantur, pro quibus Dominum rogamus. En igitur vobis Patrum suffragia!

VIII. Con-
firm. Argu-
ment. quia
Deo coa-
cta religio
non placet.
b) Gen. 3, 12.

(i) Laert.
lib. 6.

a) Col. 3, 22.
b) Prov. 7, 1.
Tit. 2, 12.

Exponite deinceps: quod ne quidem mortali homini, qui tamen tantum levis pulvis ac umbra est (h), servitia coacta placeant, id quod, si non ex libris sacris, certè apertè ex hominibus luce natura sapientissimis videre est: Diogeni enim servus, nomine Manes, cum profugisset, admonuerunt amici fugitivum investigaret. At ridiculum, inquit Diogenes, si Manes absq. Diogene vivat, quasi verò Diogenes absq. Mane vivere non posset (i). Rectissimè igitur exinde concludimus: Dominis ethnicis spontanea placuerunt servitia, annon ergo multo magis Domino dominantium placeant? Placent profecto! Si Deus etiam servos ex animo & cum simplicitate cordis jubeat exsequi servitia, quæ ad hanc vitam spectant, multò magis spiritualia flagitabit pura (e). An vero justè vivatur, Deoq. pie obediatur, cum tracti atq. coacti ipsius verbo colla nostra subdamus, cumq. ore confiteamur, corde vero verum abnegemus Deum, dicant & dijudicent, qui adversas à nostris tenent partes.

X. Argu-
ment. con-
fir. quia hæ-
reticis fides
servanda.

(k) Psal.
89, 34. seq.
(l) confers-
tur Ezech.
16, 60.

Jam non dicam, quod hæreticis fides promissa servan-
da, & minimè gentium frangenda sit, idq. exemplo Regis
regum, principisq. principum, qui populo suo electo, etsi ali-
quoties deviàrat, fidem servavit. Benignitatem, inquit ipse,
meam non irritam faciam ab eo, neq. mentiar contra fidem
meam (k) Non prophanabo fœdus meum, & pronuntiatum
labiorum meorum non mutabo (l) Colligite, quaso, Audi-
tores, hinc summam Dei Ter Optimi, Ter Maximi benigni-
tatem, misericordiam atq. immutabilem fidem, quam promissit
populo suo, licet Idololatriâ, superstitione & hæresi omnes
alias

alias gentes, aliosq; idololatrias, etiam à verâ veri Dei cognitione longissimè remotas superasset (m) Præstitit autem hoc omne, propter nomen atq; veritatem suam (n). Cum autem magistratus in terris Dij sint (o) & Deum ipsos imitari deceat, utiq; etiam ab ipsis postulabitur, saluum conductum, à se promissum sartum rectumq; servare, etiam bannito (ut Ictorum voculâ utar) ob scelus pergrande & morte dignissimum, ut prolixè disputant Justiniani Interpretes. Imo; Si hosti servanda fides, ut Ciceroni (p) placet, utiq; etiam hæreticis: Cum eos nulla jura fidei pactionum exsortes faciant. Notissimi vero juris est, quod nemo jure aut beneficio, aut aliâ quacumq; re privari debeat, nisi id eo in casu legibus expressis expressum. Quis hinc non inferet: Si hæreticis fides servanda, cur non etiam religiones in Republ. tolerandæ?

Sed ne benignitate vestrà, Auditores, abutar, ponam paululum, quo se recreent, oblectentq; Viri isti, nil nisi mortem ac cineres exhalantes. Sciant autem, hæreticos, cum hæresi sua, impiosq; cum impietate sua, nullatenus fore perpetuos (q). Deus enim tam corporalibus quam spiritalibus pœnis illos adficere constituit (r). De corporali bus notetur gravissima illa Dei (s) vox: Prafaciam vobis terrorem cum tabe, & cum aestuante morbo, conficientes oculos & dolore afficientes animum, & seminabitur frustra semen vestrum, comedentq; illud inimici vestri. Et opponam faciem meam iratam vobis, ut cadamini coram inimicis vestris, dominiumq; exerceant in vos osores vestri, ut fugiatis nemine persequente vos. Possent, præterquam quod magni dolores sint improbo (t), plura ex hoc ipso Levitici capite addi; sed quis non tremat horreatq;, qui saltem modò commemorata audiat.

(m) Jerem.
2, 10. e. 18, 21
2. Reg. 21, 9
(n) Deut. 7
9, c. 8, 18. ca
9, 5. Hof. c.
11, 9. Pl. 60
6. & 106. 8
(o) Psal. 82
6. Joan. 10.
34.
(p) Cicer.
3. officiork.

X. Argum.
quia tandè
à Deo pun-
nientur pœ-
nis tam cor-
poralibus
quàm spi-
ritualibus.
(q) Esa. 45,
34. Ose. 10, 13
Pœna cor-
porales
(r) Ps. 32, 10
(s) Lev. 26,
16.
(t) Ps. 32, 10

Spirituales.

(u) Esa.

33, 14.

(x) Ps. 16, 4.

(y) Jerem.

27, 13.

(z) Job. c.

27, 9.

(a) Ps. 52.

7, Ps. 73, 27

(b) Esa. 26, 5

(c) Marc.

16, 16.

(d) Eccl. 1.

14, 18.

Al. Cōfirm.

Xrgum. Re.

Super sunt spiritualium castigationum; quæ ipsorum
proprie, graviora pondera. Adfligentur (u) enim malâ
conscientiâ. Neq. hoc mirum, cum Mediatore Christo, in
quo vera conscientia pax ac tranquillitas, careant, (x)
quandoquidem dereliquerunt aquarum viventium venam
Dominum (y). Quid? quod surdas ipsis Deus præbe-
bit aures. Nunquid enim, inquit Iobus, (z) clamorem
hypocrita exauditurum Deum fortem, cum supervenit ei an-
gustia? Postremo, quod maximè timendum & dolendum,
Deus fortis demoliturus est illos in aeternum, abri-
piet illos & evellet à tentorio, eradicabitq. illos è terrâ viven-
tium vehementissimè (a). Bellè equidem comparat hæ-
reticos Jeschahja civitati sublimi, quam Deus humiliabit
& dejiciet in terram & pulverem, ut conculcetur à pauperi-
bus, quando inquit (b): Deprimit habitatores loci alti, ur-
bem editam: Dejiciet eam usq. in terram, deturbat eam in-
pulverem usq. Conculcabit eam pes, pedes pauperis, vesti-
gia egenorum; Subindicans exitum ac interitum eorum
esse omnium miserum.

Hæc cum ita sint, Auditores eximij, sinamus zizania
ista proprio genio & ingenio in territorijs nostris crescere,
quoniam alius est, qui ipsa eradicatum ibit: Alius in-
quam est, qui ipsa æviternum torquebit; hoc enim effa-
tum: Omnis qui non credit (c), condemnabitur, aque
certum ac illud ab ævo conditum: Morte morieris (d): Si
vero, quod certissimum reputemus, Deus hæreticos ita puni-
re secum constituerit, quare nos opus, quod omnipotentia
sua omnipotentissimus ille reservavit, nobis exsequendum
adsumamus.

Ne quid desit. Non credo fortè fortuna Apostolum di-
xisse

scisse, (e): Oportet hæreses inter vos esse! Non puto:
 Cum partim causa ab ipso annectatur, quando dicit: Ut
 qui probati sunt, manifesti fiant inter vos. Partim à D. Johan-
 ne in revelationum libro (f) adjiciatur: Et data sunt angelis se-
 ptem tubæ: Hæ tubæ, dicente Osiandro (g), significant
 hæreses, quæ sono suo animos hominum percellunt, & Eccle-
 sia tranquillitatem suo clangore infauso perturbant. Hæ,
 inquam, tubæ dicuntur malis angelis datæ: quandoqui-
 dem Deus permittit Satanæ, ut hæreses excitet, & erro-
 res in Ecclesiam spargat; quibus punitur ingratitude eorum,
 qui veritatem serio non amant: Mittet enim, inquit Paulus
 (h), illis Deus efficaciam erroris, ut credant mendacio, ut
 damnentur omnes, qui non crediderunt veritati, sed consen-
 serunt iniquitati. Quid ergo strenuè, etsi fuscè, annita-
 mini, Viri perdit, affirmantem nostram partem oppugnare, si
 quidem Deus hæreses grasari permittit? Vosne cum ipso cer-
 tabit? Frustrà! Vosne permissionem istam facietis frustra-
 neam? Frustrà! Antequam vero istud tentetis, obnixè fla-
 gito, discatis prius illud Propheticum (i): Quis arma con-
 tra ipsum adsumet? Ruminamini quoq; dum alijs tormenta
 applicare studetis, istud Ascrum & poëticum,

οἱ αὐτοὶ κατὰ λόγον ἀντὶ ἀλλῶ κατὰ λόγον
 ἢ δὲ κατὰ βελὴ τῶ βελόσαντι κακίῃ:

Examine, quæso, Sapientis istud (k): Qui alijs fo-
 veam fodit, in eandem incidet. Utinam vosmet move-
 ret exemplum Perilli, qui Phalaridi taurum donavit a-
 neum, suoz perijt invento (l). Cavete interim, ne ve-
 luti Polypus, dum concha captatis carnem, ipsimet capia-
 mini (m).

Sed audio filij perditionis affeclas suo grunnitu nobis

D 8

obstre-

fig. sunt tol-
 quia Deus
 hæreses per-
 mittit.

(e) 1. Cor. 11, 19.

(f) Apoc. 8, 2

(g) Sup. 4-
 poc. 8. 249

2, p.

(h) 2. Thess. 2, 11. 12.

(i) Esa. 45

9. c. 50, 8.

Job. 7, 20

(k) prov. 26,

27. & c. 28,

10. Ecclef. 10

8. Syr. 27, 29

psal. 7, 16.

(l) Plin. l.

34. c. 8.

(m) Idē Plin.

lib. 9, 29.

Confutatio

obstrepentes: Exercitium falsæ religionis nihil aliud esse,
 quam latrocinium, quo animæ jugulantur, atq; in æter-
 num ignis infernalis lacum precipitantur. Verum enim
 vero hic omnium primò te scire volo, nos nullatenus ad-
 struere in Rempubl. quandam Religionem corruptam
 ex vicinis vicis ac locis esse trahendam, quod nemo sanus
 comprobabit, sed si forte in urbe inter Ecclesiæ membra
 dissensus ortus sit, hunc vi & armis non esse rescinden-
 dum, asserimus: Constantinus enim Magnus commiseratio-
 ne potius, quam supplicio dignos censuit. *enē dō 88.* Deinde re-
 spondeo (n.): Hæretici admonendi & erroris convincendi sunt,
 idq; ex verbo Dei. Sed cum aliquoties sunt convicti, fru-
 stra cum illis disputatur, & ex sæpè repetitis disputationibus
 hoc tantum consequimur, ut in palliando ac pingendo errore
 fiant ingeniosiores & callidiores: Itaq; Paulus tales vitare
 jubet. Aliud autem (verba sunt Osiandri) hæreticum
 vitare, aliud hæreticum occidere. Hoc enim posterius
 Deus in novo Testamento non mandavit. Cavendum autem,
 porrò dicit, est, ne errantes in negotio religionis sic coherce-
 antur, ut reverti nunquàm possint, quod fit, cum ad capitalia
 supplicia, de hæreticis sumenda, magistratus instigatur. Quis
 enim sentiunt religionem summà vi oportere defendi, ip-
 ut in ipsa religione, sic in defensionis genere falluntur:
 Defendenda enim religio est, non occidendo sed monen-
 do, non sævitiâ, sed patientiâ, non scelere sed fide, inquit
 Lactantius (o). Ubi enim Evangelium sincere prædicatur,
 ibi necesse est dissensiones (p) & animorum distractiones fieri:
 Alij enim Evangelium amplectuntur: Alij id ipsum persequun-
 tur: itaq; Christus ait: Ne existimate me venisse missurum
 pacem in terram, sed veni missurus gladium. Nam veni
 factururus, ut dissideat filius à patre, filia à matre, & nurus à
 socro suâ (q). Neg.

(n) Cum
 Luc. Osiand.
 sup. c. 3. ad
 Tit. p. 683. 11.

Verba sunt
 Osiandri

(o) lib. 5. dis.
 instit. c. 20.
 (p) Osiand.
 sup. Act. 14.
 p. 400. 2.

(q) Matth.
 23. 34. 35.

Neq; diffiteor, acerbissima odia ex diversitate religionum quandoq; existere solere: Sed his (r), non deterreamur à professione veritatis. Si enim predicato Evangelio (s), tales dissensiones & persecutiones oriantur, non offendamur, neq; Evangelium abjiciamus: qui enim perseveraverit in finem usq; salvabitur. Neq; enim semper & per se ex diversitate religionis dissidia oriuntur, sed saltem per accidens, neq; sit de jure, ut loquuntur, sed de facto tantummodò, cum videlicet alter alterum, ut deceret, non diligit ac veneratur. Videmus namq; etiam conjuges in religione quidem dissentire; parentes & liberos diversa sacra sequi; fratres & sorores in una interdum domo in plurimis celestis doctrina capitibus discrepantes fovere sententias; in politicis tamen & domesticis rebus concordēs vivere. Idcirco etiam quamprimum liberum religionis exercitium in Gallia permissum, nec ulterius proprias in viscera vires convertit, maxima ex parte pacata ac tranquilla fuerunt omnia, quod ipsum in alijs quoq; regnis ac provincijs animadvertere possumus: In quibus vero regionibus persecutiones & supplicia religionis causa illata, in istidem contentiones, tumultus ac seditiones perpetuæ fuerunt, ut eleganter (t) D. Gerhardus.

Neq; juxta gentium Doctorem (u) fieri potest, undique funditus ut zizania extirpentur. Anabaptista itaq; (x) alijs fanatici homines cum ipsis multum errant, qui Ecclesiam undiq; puram quarunt, ex quâ omnia offensiva sint eliminata. Neq; talis Ecclesia unquam erit expectanda, teste parabolâ Evangelicâ de sugena missa in mare (y).

(r) Osiand.
sup. Matth.
c. 24. p. 94, 8
(s) Idem sup.
per Luc. 12.
p. 219. 26.

(t) in Coron.
quest. po-
lit. tb. 31.

(u) 1. Cor.
c. 11, 19.
(x) Osiand.
sup. 1. Cor.
1. p. 505. 1.

(y) Matth.
13. 47.

Tandem

Tandem, ad fidem cōgere, magistratui omnium difficilimum, imo impossibile. Fides enim in anima, quæ spiritus est, ac cogi non potest, consistit. Quis enim imponat mihi necessitatem vel credendi, quod nolim, vel quod velim, non credendi. Ad fidem ergo, inquit Augustinus. Nullus est cogendus invitus; quandoquidem nec religionis est, cogere religionem, quæ sponte suscipi debet, non, vi, inquit Tertullianus. Nihil enim tam voluntarium, quam religio, in quæ si animus sacrificantis aversus est, jam sublata est, jam nulla est (a). Nec est sacrificium, quod exprimitur ab invito: Nisi enim sponte aut ex animo fiat, execratio est, quum homines proscriptione, injurijs, carcere, tormentis adacti faciunt (b).

(a) Lactā.
lib. 5. diſ.
inſtit. c. 20.
(b) Idem
Lact. lb.
god. c. 21.

Magistra-
tus in di-
versitate re-
ligionum
studium.

(c) Senec. de
elem. l. 1. c.
26. pag.
mibi 480.
(d) Cic. 1.
offic.

Non etiam hic virtutem, quæ sub diversa religionis tempestate stipatus debet esse magistratus, PACIS, nimirum, STILIDII M, silentij nube involvamus. Hoc enim studio cives & subditi etiam in diversissimâ religione tuti ac concordesservantur. Nullum etenim ornamentum magistratus fastigio dignius, pulchrius, honestius, quam illa, antiquis Romanis admodum usitata civica corona, OB CIVES SERVATOS (c). Et in tranquillo tempestatem optare adversam, demētis est inquit Seneca (d): Tenet enim magistratus, quod, cum belli ardore scivitur, meliores plerumq, occumbant. Postea vero major ex civibus amissis dolor, quam laticia suis hostibus. Unde rectè Cicero (e) plures deletos fuisse hominum impetu, quam omni reliquâ calamitate. Cum vero magistratui, præter id, ut pax optima rerum in diversis & adversis fluctibus crescat vigeat, floreat, libet aliquid præscribere & præfigere, pluribus declarare in hoc instituto nostro integrum jam non est:

Palto-

Pastoribus saltem, quos animabius, quas sanguine per filium Deus redemit, praecepit, in memoriam revocamus illud: Dic illis, atque liberaſti animam tuam (f). Excitanturque auditores sedulo, ne dormientibus illis inimicus Zizania seminet; monstrabunt etiam, quomodo semini vero inter lolium debito modo sit assentiendum: Ne videlicet juxta Johannis dictum, cuius spiritui credant, sed eos probeant, an ex Deo sint (g). Caveantque sibi à pseudopphetis (h), non enim prohibet Dominus conciliabula haereticorum dissipare, ora destruere, libertatem dicendi non concedere, verum interficere & trucidare prohibet, inquit Chrysostomus (i). Et quoniam Christus dixit (k): compelle intrare, fiat ista compulsio & coactio instando praedicatione intempestiva ac tempestiva (l); corripiendo inquietos (m); Salvando illos per timorem (n); ligando & retinendo peccata (o); infundendo per legem vinum in vulnera (p). Adtendant autem omnes, idque semper, auream illud Chrysostomi: Gemendo vocare, non rixando, vocare orando, vocare invitando, vocare jejunando. Ardeant igitur Pastores pietatis zelo; verum zelus iste sit κατ' ἐμψύχου, cum cognitione voluntatis divinae; non κατ' ἀγνοίας, secundum ignorantiam: Non sit inconsultus imperus ac furor caecus (q).

QUOD superest, Trinuni & Individuo Deo, Auditores, eo quo par est observantia cultu & vultu colendi, gratias, quas debemus, ex imis pectoris nostri fibris fundimus & libamus, quod Illustrissimos Principes, Amplissimosque hujus urbis praesides, eo commoverit, ut de sacrario divino, in quo plantulae ac surculi ad nominis divini gloriam, aeternam expullarent, existruendo, prosperrime operas mutuas conferrent. Agimus quoque ipsi gratias im-

E

morta-

mortales, quod ducentos hos annos Musarum hoc sacrarum hospitium alis ac umbrâ suâ divinâ clementissimè obumbare, Musarum patronos excitare, operariosq; fideles in vineam suam, in quâ hætenus verbum ejus ipsius gratiâ, ut vas saluberrimas protrudit, misitare, missos vero animo & corpore conservare voluerit. Debentur, Tibi ô Eterne Deus, laudes ineffabiles, quod fulcimen & caput, imo cor unicum hujus provinciæ Illustrissimum, Illustrissimam Hethorum gentem puto, ita conservasti, ut nos tanquam vena ac nervuli ex corde isto paciferum spiritum ducere potuerimus. Nec minores, Tibi, ô Deus deberi agnosco, quod urbem hanc, balthicumq; hoc Rosetum, quod nostrum habitaculum, contra tot malorum insultationes & fluctus pestiferos, ita prosperasti, ut studijs nostris hætenus vacare valuerit. Oramus autem porro illum ipsum, Unum & Trinum, ut nos in hoc mundi ergastulo præsentia suâ illustrare non dedignetur: Verbum suum in sui nominis gloriam, & filij perditionis ignominiam conservet: Diversitates etiam religionis, si quæ in urbe ac provincia hac gliscant, extinguat & pessundet, ut nomen ejus per Evangelij puritatem celebretur & evehatur. Aspice, O Deus Ter Optime, Maxime, tuâ gratiâ & largâ benignitate, Illustrissimos nostros Principes, patronos ac patres nostros clementissimos: Fac sint ipsi veri palmites, nil nisi fulcimina, scipionesq; toti huic provincia geminantes, ut sub ipsorum tegmine ac tutelâ incolumes ac sospites dies nostros degamus. Rege etiam Amplissimum hujus urbis Senatum; jube sint veri Musarum patroni: Combina ac conglutina ipsorum animos in fidei unitate: Largire, quaeso, paternè, defendant, ut decet, justos, opprimantq; opprimendos. Confirmet & obserat quoq; Deus omnipotens civitatis nostræ portas, ac circumscribat corpora, animasq; nostras Spiritu suo, angelisq;

gelisq; sanctissimis, ut tandem optatum salutis aeterna por-
tum, quam felicissimis ventis, attingamus, cumq; ipso, &
caelitis aeternum cohabitemus. Cum vero, Patres, Ci-
vesq; Academia hujus Excellentissimi ac doctissimi, Vestra
benevolentia mihi adesse, meq; eadem excitare volueritis;
Vestris, Excellentijs & Humanitatibus, quando dignum
quid non habeam, quod in grati animi signum reponam, Deo
Deorum, praeter promptissimam officiolorum meorum oblatio-
nem, pro omnium vestrorum incolumitate, supplicare nun-
quam intermittam.

D I X I

ACCLAMATORIA,

ERUDITA VIRTUTE JUVENI,

DN. DANIELI RUHELIO,
amico carissimo, S.

Nuper te orantem audivit schola nostra,
de varia unius religione loci. (RUHELIO,
Laudo ego conatus, porro tua facta secundet
is, cuius cura est gloria vera tibi.

Perge ita, pauperiem superans virtute, nec unquam
livor edax tardet, quod bene curris, iter.

Fautorum satis est, si quis rectissima servat,
Compede, quam cadit, post faber ipse gemet.

M. JOAN. GOLDSTEIN,

ad D. Nicolai Rostoch,

Pastor.

E 3

ALIVE

ALIUD.

Abnormæ quamvis demnes deliria sectæ,
Impurum semen, loliumq; , & Dæmone gentem
Prognatam: Herculeis tamen hoc rationibus urges,
Pessima succrescat radix, canis advenit astrum,
Messis erit, lolium cædet, & refecabit avenas
Durities ferri steriles; hoc laude ferendum est
Molimen. Pertexe modò suscepta: Supremus
Jhova aderit Tibimet, casusq; in prospera vertet.

Amico suorumissimo, raptim f.

M. PHILIPPUS FIRLERUS,
SS. Theol. studiosus.

ALIUD.

DN. DANIEL RUELIIUS

in aegyp̄t.

NIL DANS RUDE, VILE.

Nil dans, mi DANIEL, rude, vile; sed ardua pandens,
Litas Alethe & Gratijs.

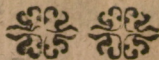
Perge ita, perge, favente Tonante, & Honoria fulvo
Innectet auro tempora.

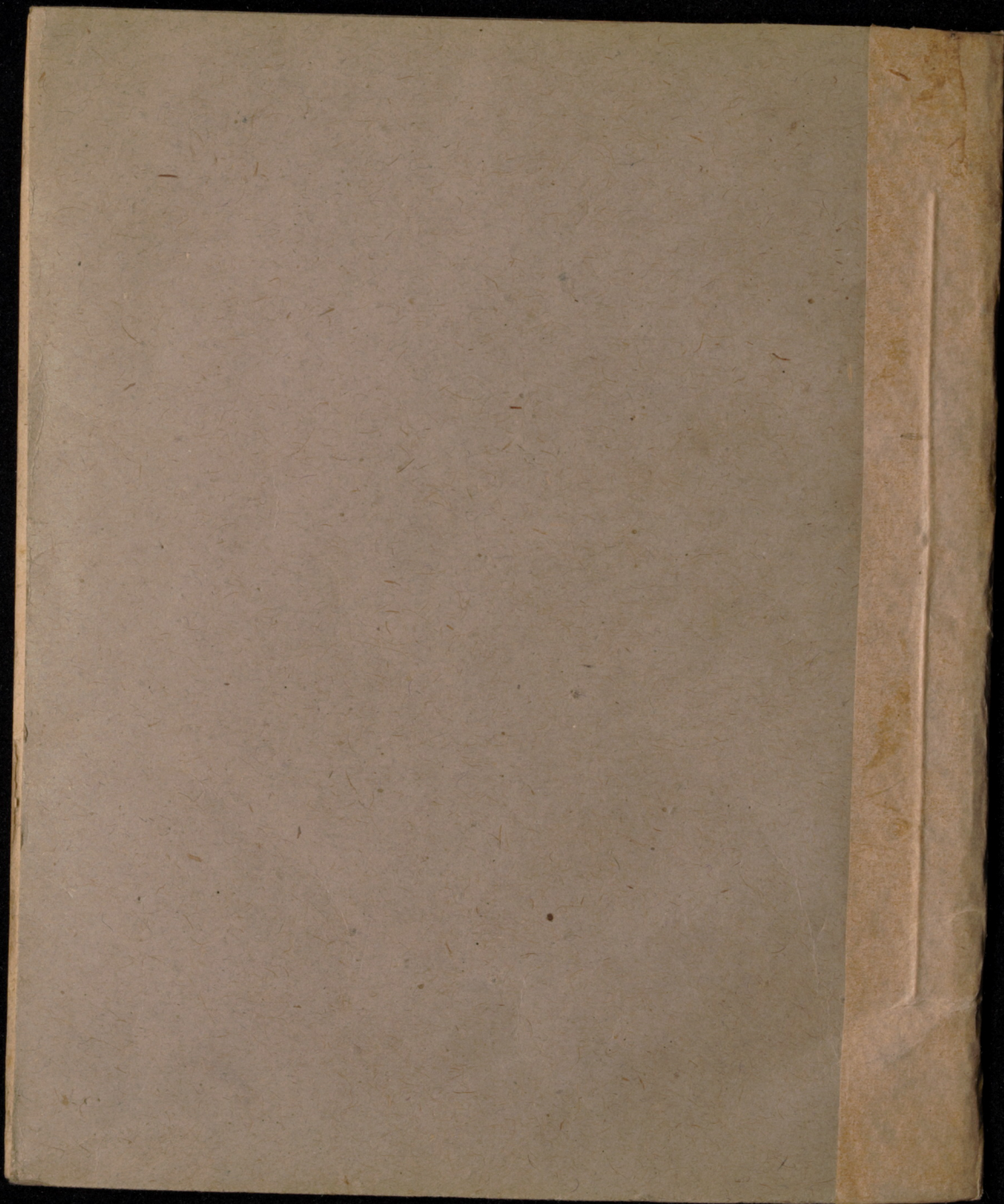
Intimo suo

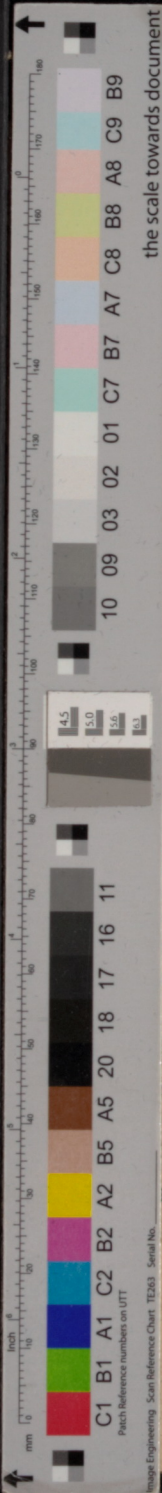
in bœdij adponebat

Johannes Millies, Slaviâ-Pom.

SS. Theol. studiosus.

the scale towards document

latras, etiam à verâ veri Dei co-
as superasset (m) Præstitit autem
atq; veritatem suam (n). Cum
erris Dij sint (o) & Deum ipsos
iam ab ipsis postulabitur, saluum
um sartum tectumq; servare, etiam
oculâ utar) ob scelus pergrande &
colixè disputant Justiniani. Interpre-
anda fides, ut Ciceroni (p) placet,
um eos nulla jura fidei pactionum ex-
mi vero juris est, quod nemo jure
uatunq; re privari debeat, nisi id eo
xpressum. Quis hinc non inferet :
anda, cur non etiam religiones in

(m) Jerem.
2, 10. c. 18, 20
2. Reg. 21, 9.
(n) Deut. 7
9. c. 8, 18. ca
9, 5. Hof. 6.
11, 9. Pf. 60.
6. & 106. 8.
(o) Psal. 82.
6. Joan. 10.
34.
(p) Cicer.
3. officiort.

vestrâ, Auditores, abutar, ponam
reent, oblectentq; Viri isti, nil nisi
antes. Sciant autem, hæreticos,
um impietate sua, nullatenus fore
enim tam corporalibus quam spiri-
re constituit (r). De corporali
illa Dei (s) vox: Praeficiam vobis
um aestuante morbo, conficientes ocu-
limum, & seminabitur frustrâ se-
q; illud inimici vestri. Et opponam
his, ut cadamini coram inimicis ve-
eant in vos osores vestri, ut fugiatis
Possent, præterquam quod magni
(t), plura ex hoc ipso Levitici capite
ut horreatq; qui saltem modò comme-

X. Argum.
quia tandè
à Deo pu-
nientur pœ-
nis tam cor-
poralibus
quàm spi-
ritualibus.
(q) Esa. 45,
34. Ose. 10, 13
Pane cor-
porales
(r) Ps. 31, 10
(s) Lev. 26,
16.
(t) Ps. 32, 10

D 2

Super-